

Teori Sahalaştığında

Dar Zamanlarda Politikayı Anlatmak

Simten Coşar

ÖZET

Bu makalede feminist otoetnografinin siyaset teorisinde sunduğu açılımları tartışıyorum. Bunu yaparken ABD ve Kanada'da feminist akademikerlerle yaptığım feminist sohbetlere (derinlemesine görüşmelere) dayanıyorum.

ANAHTAR KELİMELER

Feminist otoetnografi, feminist akademikerler, neoliberal üniversite

New articles in this journal are licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 United States License.

This journal is published by Pitt Open Library Publishing.

TEORİ SAHALAŞTIĞINDA: DAR ZAMANLARDA POLİTİKAYI ANLAMAK¹

..öyleyse, fillerin gerçekliğiyle amaçların idealliğini tek hamle birleştirmeye yönelir. Bu nedenle, iktidar ya da iktidarın gölgesi, gerçeği değerden ayıran mesafenin, hem betimleme hem yargı olarak kurulan sözün alanında ortadan kalktığı aksiyolojik bir yazmayla sonuçlanır. Söz, hem farklı bir alan hem bir gerekçenin mazereti haline gelir. Bu, mazeretin ... aynı zanda hem sindirme hem yüceltme olduğu ... politik [yazma tarzları]... açısından daha geçerlidir: Zira, yazmanın en saf türleri ya iktidar ya da çatışmayla ortaya çıkar (Barthes, 1968, s.20)

İnsanlık tarihi yazmanın nafi bir uğraş haline geldiği dönemlere evsahipliği yapar. Bu, özellikle gerçekliği içkin şiddetin daha görünür, gerçeklerin kendi kendilerini kanıtladıkları sözün dolayımının dışında bırakıldığı zamanlarda daha da görünürleşir. Ve söz daha da geriye itilir; ya gerçekliğin vahşetini yansıtmazlar veya da reel politığın hükümlüyle sessizliğe mahkûm olurlar. Bu metin bu tür bir dönemden çıkıyor. Buradaki temel derdim, siyaset bilimi kapsamında akademik bilgi üretim hallerini soruşturmak ve alternatif yazma biçimi imkânlarını araştırmak. Bunu yaparken, yazmanın bir direnme biçimi olduğundan yola çıkıyorum; direnişin bir kesiti olarak akademik yazım teorisine saha arasındaki ilişkiyi yeniden gözden geçirmeyi gerektiriyor. Bunun bir uzantısı olarak siyaset teorisinin sahalastırılması gereği karşımıza çıkıyor.

Bu metin, politik olanla karşılaşmalarımızın birbiriyle bağlantı üç alanına işaret ediyor: İlk alan dört yıldan daha fazla zamana yayılan, feminist akademiklerle farklı ülkelerde yaptığım bir saha çalışmasıyla ilgili. İkinci alan, çağdaş siyaset teorisine, kriz zamanlarında ve/ya da rejim değişikliği dönemlerinde siyaseti teorileştirmeye dönük çalışmaların az olmasıyla ilgili – bu, mevcut yönetimi hemen ve şimdi aceleyle modellemekte ya da salt sessizlikte görünürleşir ve "politik tecrübeyi hatırlama ve iletme" kapasitesini riske atar (Wiessberg, 1997, s. 21). Üçüncü alan, gündelik hayatın mikro-politikasını siyaset teorisine taşımakla ilgili. Bu metinde, bunu gündelik sohbet/iletişimle yapmanın bir yoluna işaret etmeye çalışıyorum. Bu alanların, kriz zamanlarında hem siyasal pratikler hem de bu pratikler üzerine okumalar açısından politik olanın anlamını kaybedişini resmettiğini düşünüyorum. Anlam kaybı kurumsal siyasette ve gündelik toplumsal ilişkilerde şiddetin sıklığında ve derecesinde artışla derinleşir.² Bu metinde, politik olanı şimdi ve burada açıklamaya hevesli aceleci model yapmaya dayanan teorik girişimlerden ziyade tarihsel anlamlandırmaya dayanan teorileştirme imkânlarını soruşturuyorum. Bunun için failer olarak yurttaşların anlatılarında öykülenen gündelik politikayı çağırıyorum. Siyaset teorisinin, politik failerin hikâyelerini anlatılara dönüştürmek açısından alan ve araçlar sunduğunu, böylelikle, geçiş süreçlerinin görünürde tesadüfi ve dolayısıyla bölünmüş anlarını birbirine bağlayarak mevcut yapıyı görmemizi sağladığını ileri sürüyorum.

Metin üç bölümden oluşuyor. İlk bölümde, metnin temelinde yatan araştırmanın arka planını özetliyorum; politikayla konuşan teorileştirme argümanımın birbiriyle bağlantılı kesitleri olarak gördüğüm alanları bağlamsallaştırmaya çalışıyorum. Bu alanların temel özelliklerine bakıyorum ve olduğu haliyle siyasetle ilgili deneyimlerimizle nasıl içiçe geçtiklerini görmeye çalışıyorum. Bu bölümde, bugünkü akademik alanları çevreleyen sosyo-politik dinamikleri genel hatlarıyla resmediyorum. İkinci bölümde, siyasetin günümüzdeki krizini—rejim değişikliği biçiminde—tartışıyorum; tartışıyorum; böyle bir kriz anı dünyayı anlamlandırmak için teorileştirmeyi gerektiriyor. Bu bölümde, rejim değişikliğinin belirli bir örneğine başvuruyorum—Türkiye'ye. Üçüncü ve son bölümde kriz dönemlerinde politik olanı sahiplenmek açısından

gündelik hayatın önemine odaklanıyorum. Burada, yapı – fail ikiliğinden çıkmaya çalışıyorum; bunun için anlatıya başvuruyorum. Üç bölüm siyasette keyfiliğin yapısal köklerini ve uzantılarını görmek için gündelik politikayı temel almayı öneren metodolojik argümanla birbirine bağlanıyor. Bugünün kriz anlarında—neoliberal kapitalizmin krizi—gündelik hayatın bizlere teorileştirmenin siyasetiyle politik deneyime gömülü teorik uzantılar arasında bağlantı kurmamız için alan sunduğunu göstermeye çalışıyorum. Öyleyse, siyaset teorisi gündeliğin içinden kurulurken, sahaya dönüşüyor.

Saha Olarak Akademi – Neoliberal Etki?

Adımı kullanabilirsin. Ama böyle olursa yanıtılamı değişir. Dolayısıyla, tercihlerine dikkat et. (20 Nisan 2016)

Dünya genelinde üniversitelerin son 50 yıldır bir dönüşüm sürecinden geçtiği sır değil. 1970'lerin sonlarından itibaren tanımladığımız neoliberalizasyonla bağlantılı bir dönüşüm. Bu dönüşümü anlamaya çalışırken üniversiteleri, yüksek öğretim kurumları, bilgi üretim alanları ve akademiklerin işlerini yaptıkları işyerleri olarak birbirini kesen üç eksende görmek mümkün. İlk olarak, üniversitelerin neoliberal politika tercihlerine uygun olarak yeniden yapılandırıldığından bahsedebiliriz. Öğrenciler bu yapılanmada neler yaşarlar; öğrencilik nasıl tanımlanır; akademik başarı nasıl tanımlanır; ideal akademik kimliğin sınırları nasıl çizilir ve akademik uğraşın temel özellikleri nasıl şekillenir? (Coşar ve Ergül 2015; Ergül ve Coşar 2004/2005). Bunun hemen yanında akademiklerin, üniversite kampüslerinde, özellikle bilgi üretim süreçlerinde deneyimledikleri neoliberal yeniden yapılanmayla karşılaşmaları, tepkileri ve ilişkimleri gündeme (Ergül ve Coşar 2017). Bu metnin dayandığı saha araştırmasına adım atışım böyle bir hatta seyretti. İlk olarak, seri üretim hatında çalışan işçileri andırıncasına söz konusu dönüşüm sürecinde doğrudan rol alan akademiklerle çalıştım (2014-2015).³ Çalışmada katılımcıların hiçbir gerçek adıyla yer almak istemedi. Bu sahadaki deneyim kaçınılmaz olarak feminist akademikler odağı almamı gerektirdi. Çalışmanın bu kısmına ABD'de başladım ve Kanada'da devam ettim (2016). Bu iki ülkede 26 akademikle görüştim; çoğunluğu neoliberal politika tercihlerine eleştirel bakıyordu. Görüştiğimiz sırada doktora derecesini yeni alan bir feminist akademik dışında katılımcılardan hiçbir gerçek adıyla yer almak istemedi.

Bu sahada anonimliğin birden fazla anlamı var. En dolayimli, ilk bakışta fark etmekte zorlanacağımız anlam, kişinin dünyayla bağlantısında kamusal ve özel alan arasında dayandığı ayrım. Katılımcıların anonimliği tercih etmelerinin bir nedeni olarak güvenlikle ilgili kaygılardan bahsedebiliriz. Öte yandan, bu tercihin bir açılımı bilgi üretim süreçlerindeki konumlarında kamusal olanla bağlantılarında bir bükülmeye işaret etmek mümkün. Bu tercih kamusal oluşlarını mahrem/özel olarak kodlama riskini beraberinde getirir. Katılımcıların güvenli addedilen bir coğrafyada görüşmem, katılımcıların kimlikleri açığa çıktığı takdirde nispeten daha az sorunla karşılaşacakları ve konfor alanlarına yerleşmiş olmaları akademik gündelik hayat deneyimlerini gerçek adlarıyla anlatmaları fikrinin taşıdığı kırılmalı duygusundan kurtulmalarını sağlamadı.⁴ Başta bunu sahanın doğası gereği olarak tanımladım. Sahada karşılaştığımız insanlardan alıntılarımızı çoğunlukla takma adla yapmaz mıyız? Fakat sahada yol aldıkça, saha kendisi hakkında konuşmaya başladıkça bu durum, biraz daha incelenmesi gereken bir konuya dönüştü; böylelikle, konumumu ve araştırmanın seyrini yeniden düşünmeme yol açtı.⁵ Bir akademik olarak farklı akademik kariyerin farklı aşamalarındaki meslektaşlarımla görüşmeler yaparken iktidar ilişkilenmelerimizin gündeme gelmemesi mümkün değil. Ama bu ilişkilenmeler salt araştırmacıyla araştırılan arasındaki, araştırmacının kaçınılmaz olarak daha belirleyici bir konuma yerleştiği ve dolayısıyla, bilginin yeniden üretimini ve dolaşımını güvenilirlik ve geçerlilik açısından riske atan asimetrik ilişkiden ibaret değil. Daha önemlisi, söz konusu asimetrik konumlanma bilgi üretimine hak-temelli yaklaşımlarda temel alınan etik öncelikleri de riske atıyor. Bu, özellikle sahaya feminist epistemolojik birikime gidiyorsanız ve veri toplamayı değil bilgi üretim süreçlerinin gerçekleştiği farklı düzlemlerde konumlanmayı ve gündelik

hayatın mikro politikasını birlikte işlemeyi amaçlıyorsanız böyle (feminist araştırma etiği için bkz. Harding 2014; Fonow ve Cook, 2005; Harding ve Norberg, 2005; Hawkesworth, 1989). Gündeliğin dilinden kurduğumuzda bu, akademikleri işyerlerinde ziyaret etmekle ilişkilendirilebilir. ⁶ Araştırmacının ziyaretçi olarak akademinin gündeliğine ziyaretçi olarak dahil olması akademik bilgi üretiminin konumsallığının (situatedness) mekânsal abecelerine erişmesine alan açar. ⁷ Kuzey Amerika'da 26 feminist akademikle yarı-yapılandırılmış derinlemesine görüşmelerden neoliberal akademi üzerine karşılaştırmalı bir analize ulaşmayı hedeflemiyordum. Kurumsal gelişmelerle görüşmelerden gelen sesleri üniversitelerin durumuyla ilgili yapageldiğim yapısal okumayı desteklemek için keşistirmeyi de. Sadece feministlerin neoliberalizasyon sürecine müdahalelerini—mevcut ve potansiyel—anlamaya çalışıyordum. Bunun için feminist akademiklerin neoliberal üniversitelerde nerede durduklarını, ne yaptıklarını, nasıl yaptıklarını anlatmaları ve mevcut üniversite düzeneklerine bilgi üretim rejimindeki değişiklikler ve devamlılıklar üzerinden bakmak gerekiyordu. Bu, salt neoliberalizmi tanımlamaktan ibaret bir uğraş değil. Daha ziyade, neoliberal deneyimlerimizden doğru konuşmak, neoliberal uygulamaların akademik gündelik hayatımızdaki üzerine bakmak, bu dönüşüm sürecinin tam ortasında nasıl durduğumuz üzerine düşünmek ⁸ ve müdahale etmekle bağlantılı bir adım. Ama böyle devam etmedi. ⁹

Neoliberalizmden bahsedilirken terim hep bir ön-ek olarak kullanıldı; akademik hayatın ya da bilginin piyasalaşması ya da şirketleşmesi ya da metalaşması olarak işaretlendi. Ortak nokta, çağrılan öznelere esnek bireyler/yatırımcılar/girişimciler olmasıydı:

Yani, kendimizi özel bir temel bilimler okuluna kamu alternatifi olarak pazarladığımızı söyleyebiliriz. (June 1b, 2016)

Şimdi, kadın çalışmalarındayım; markalaştırılma potansiyelimiz yüksek. Ve bence ... "kadınları lider olmaya itiyoruz", "cam tavanı kırıyoruz", "başkanlarımız büyük şirketlerden ..." demek ziyadesiyle markalaşır hale geliyor. (June 1a, 2016)

Diyebilirim ki ... üniversite için epey esnek olageldim. Antropoloji, İngilizce, ve birçok Kadın ve Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları dersleri verdim ve Amerika Çalışmaları, Queer Çalışmaları, Gündelik Hayatta Nesneler, Birey ve Toplum dersleri ... neye ihtiyaç varsa. Çünkü bir kamu üniversitesindeki doktora öğrencisi olarak destek almam gerekiyordu. Ve Lisans Sonrası Çalışmalar Dekanı için de çalıştım ... üniversiteyi temsil etmek için Davos Dünya Üniversiteleri Forumuna gittim ... Ne yapılması gerekiyorsa o derece esnektim. Bundan çok şey öğrendim. (27 Nisan 2016)

Tamam, şimdi, üniversitenin rektörü (president) bu tür bir birleştirmeyi yapmaya çalışıyor; değil mi? Andy Card'a [Andrew Hill Card] fahri unvan veriyorlar ... Üniversite Coca Cola ve Amazon'la sözleşme yapıyor; bu yerel işletmeleri ve yerel bağımsız kitapçıları sarsıyor vs. The Pioneer Institute bize 12 öğrenciden az öğrenci olduğunda dersleri açamayacağımızı söylüyor. Bunların hepsi birbirine bağlantılı ve gerçekten direnen bir hareketin ortaya çıkması için daha ne olması gerektiğini bilmiyorum. (4 Mayıs 2016)

... ve o dönemde [1970'lerin ortası], çalışmaya başladığımda ... öğrenciler işçi sınıfındandı. ... birçoğu ailelerinde üniversiteye giden ilk nesildi. Artık böyle değil. Ve bu 40 yılda gerçekleşti. Rezalet [!]. Bu bir devlet üniversitesi ve ... üniversitenin devletten aldığı fonlar azaldı. (11 Haziran 2016)

Üniversite üst düzey komitelerden birinde yer alıyordum. Ve üniversite kesinlikle reddediyordu [!] "İrkçi değiliz; herkese açığız." Sonra üniversitenin nasıl da güvensiz bir yer olduğunu farkettiğim bazı tartışmalar oldu ... çünkü sömürgecilikle çok bağlantılı bir yer. Sadece seksist değil çok da sömürgeci. Beyaz kadın meslektaşlarımdan biri ... kadın çalışmalar bölümünden ... Beni

durdurup şöyle diyor: "Sanırım, bir ara seninle konuşmayı çok isterim. Bu yerin seksist ve ırkçı olduğunu söylerken neyi kastediyordun? Biliyorsun, burası çok rahat bir yer." Yanıtım: "Kesinlikle, senin için çok rahat bir yer" ... Beyaz olmayan bir kadın olarak kendi boyun eğişim üzerine konuşmak üst-belirlenimin örneklerinde. Ve bunu yapısal bir sorun olarak görüyorum. ... (Kay, 2016)

Alıntılar çoğaltılabilir; herbiri birbirine eklenerek neoliberal bilgi üretiminin kolajı oluşturulabilir – örtüşmeden, dinamik bir bilgi üretim rejiminin farklı yüzlerini birleştirerek. Bu üretim tarzının standart bir formu yok. Bölgesel, ülke bazlı değişiyor; feminist akademiklerin söyleşilerinde hem tonlama hem zorladığı limitler itibarıyla farklı yankılarda ses buluyor. Okumalarda farklılıklar devam ediyor. Akademiye piyasaya mantığı, esneklik, bireycileşme, asosyalleşme, güvensizleşme, prekaryalaşmanın bütün anlatılardaki ortak noktalar olduğu söylenebilir. Ancak, temalar birbiriyne aynı olmayan deneyimlerde dile geliyor.

Sosyo-politik ve tarihsel dinamiklere bağlı olarak sahada risk altında bulunan, asıl kimliklerinin açığa çıkması riskli olan öznelere için mahlas kullanmak, onları failikten, aktörlükten mahrum kılmaz. Feminist epistemojiler uzunca bir zamandır araştırmacılara, araştırmanın ortak yazarları addedilebilecek diğer katılımcıların—kimliklerini etmeden—özneliklerini koruma yolları açısından faydalı yollar sunar. Yani sıra, görüşme yapılan öznelere ve/ya da sahanın sakinleriyle birlikte araştırmacıların kendi özneliklerini korumalarının yollarını da gösterir; böylelikle söz konusu sahaların birlikte kurulumu için zemin hazırlar. ¹⁰ Fakat, görüşme yapılanlar, risk altında öznelere sahasında ve saha üzerine deneyimli araştırmacı olması durumunda riskler bağlamsaldan ziyade kişisel olabilir. Bu durum, araştırmacının ilgili anlatıları hatırlamaya ve bu anlatıların üzerine düşünmeye odaklanması açısından sorun yaratır. Nitekim bu nedenle, feminist akademiklerin anlattıklarını önce hikâyelere ve oradan teorik açıklamalara yol gösteren çıkış noktalarına dönüştürürken anlatıyı bir form olarak kullandım. Anlatıyı form olarak benimsememin bir diğer nedeni, mahlas kullansam da görüşmecileri anonimleştirmemin neredeyse imkânsız olmasıydı – çoğu alanlarında uluslararası tanınırlığı olan feminist bilim insanları. Anlattıkları, eril üniversite mekânlarında, özellikle kadın, toplumsal cinsiyet ve cinsellik çalışmalarının yeteri kadar akademik olarak tanınmasında olduğu gibi feminist kazanımlara geçmişte ve bugün yaptıkları katkılar hakkında ipuçları barındırıyor. Anlatı formunu benimsememin üçüncü nedeni, araştırma sahanın kendini tanımladığı yer olması ve zamanla üniversiteleri etkileyen sosyo-politik dinamiklerle kendimin sahasına dönüşme riskiyle yüzleşmiş olmam – diğer bir ifadeyle, salt oto-etnografiyle devam etmemek için anlatı formuna tutundum. ¹¹ Belirli bir noktada, akademik gündelik hayata karşı tavırsızlıktan sabırsız heyecana uzanan bir hatta seyreden duruşlar arasında açmaz yaşayan araştırmacı açısından oto-etnografik analiz çok cazip olabilir. Hem tavırsızlığın hem sabırsız coşkunun kaynağı aynı: Akademik işi yapma hızının biteviye artması ve neoliberal bilgi rejimlerinin sessiz bir şekilde kabul edilişi.

Görece güvenli konumlarda bulunan öznelere anonim kalma tercihleriyle araştırmacının oto-etnografik anlatıyı sürece dahil etmesi arasında görünüşte bir çelişki var. Bu çelişki akademideki neoliberal şeyler düzenine referansla anlaşılabilir. Her deneyimi kişiselleştirmenin, akademik söyleşileri de-politize etmenin ve uzmanlaşmanın ötesine geçen bilgiyi parçalara ayırmanın albenisi. Böyle olduğunda akademik gündeliğin politik bütünselliğini temsil edebilecek bir resme sahip olmak neredeyse imkânsızlaşıyor. Kısaca, görüşmeler sırasında görüşmecileri feminist bir söyleşiye davet ettiğimde çoğunlukla olumlu yanıt almadım—ABD'de 12 görüşmecimden beşi ve Kanada'da 14 görüşmecimden biri davetime olumlu yanıt verdi. Görüşmeciler sorulara ve belirli bir zaman çizelgesinde yanıt vermeye odaklandılar. Dersleri, katılmaları gereken yönetim kurulu toplantıları, danışmanlık yaptıkları öğrencilerle görüşmeleri, yapmaları gereken hizmet işleri, yanıtlayacakları e-postalar, yazmaları gereken araştırma projeleri onları bekliyordu. Bütün bunlar, işin farklı derecelerde kodlanmış parçaları olarak hesaplanmıştı:

Diyebilirim ki, ... günlerim. Ama günlerimi bölüyorum ... idari işler,

dersler, yazmak ve araştırma yapmak. Ve toplam. ... 40 saati aşmıyorum. Demem o ki, takvime çok önem veriyorum. (Mayıs 18, 2016)

Görüşme, iş planlarında bir birim olarak yer alıyordu. Sorunları tanımlarken hemfikirlik: Yeni ve güvencesiz akademikerler, (görece) güvenceli bir pozisyonun gereklerine yetiştirmek için şart koşulan hızı yakalamak amacıyla neredeyse zoraki kılınan bireyselleşme ve öğrencilerin artan üniversite harçlarını karşılamak için tam zamanlı eğitime eş zamanlı olarak tam zamanlı işlere mecbur kılınmaları:

Şimdi, işçi sınıfından gelen bu çocuklar... Bunun gerçekleştiğini gördük. Harç yükseldiğinde de üniversiteye devam ettiler ve tam zamanlı işlerde çalışıyorlardı; [bir yandan da] üniversiteye tam zamanlı devam ediyorlardı. Ve 20'lerindeki bu [öğrenciler] 30'larında görünüyor. Hep bitkindiler. (11 Haziran 2016)

Görüşmelerle ayrıldığımız nokta feminist sohbete dahil olmakla ilgiliydi. Bazı örneklerde, sohbet etmiyorduk. Zaman unsuru bir yana, araştırmacının görüşmecilere yaklaşımı, diyalogun sohbet dönüşmesini kolaylaştıran ya da engelleyen dili kullanma biçimi sözkonusu sohbet açığının nedenleri arasında sayılabilir. Arendt Jaspers'la kimlik üzerine yazışmalarında, "geriye sadece dil kalır" diyor (aktaran Weissler, 1997, 35). Feminist akademikerlerin hayatlarına, tercihen ofislerinde ve bazen kafelerde dahil olan ziyaretçi konumum sıradan değildi: İmtiyazsız velya da temel haklardan yoksun olanları, onlara ses vermek (turist feminist), seslerini aktarmak için (kaşif feminist) ziyaret etmekten ziyade sahadaki gerçek failerle birlikte öğrenmek ve çalışmak amacıyla hareket ediyordum (karşılaştırmalı feminist çalışmalar) (Mohanty, 2003, 518-524). Araştırma sürecinde akademik işyerlerinde hak temelli ilgileri de içeriyordu; ama Üçte İki Dünya'nın yaşadığı bir sahayı ziyaret etmiyordum (Mohanty 2003). Öte yandan, Üçte Bir Dünya ile Üçte İki Dünya arasında duruyordum—ziyaretçi konumuna en uygun aradalık. Bu konum araştırmacıyla araştırılan arasındaki ilişkiyi—araştırmacıyı daha belirleyici bir role sokarak—zorunlu olarak asimetrik kılmaz. Burada, Kuzey Amerika'yı, Güney'in içinden çıkan bir bakışla Bölge Çalışmalarının bir alanı olarak tanımlamaya dönük alışıldık olmayan bir çabadan bahsetmek mümkün.

Bu açıdan, sahanın anlatısı *arada* olacaktır. Bu aradalık, akademikerlerin neoliberal üniversitelerde deneyimledikleri karşılaşmaların durumsallığına uygun olur. *Arada* kimliği araştırmacının görüşmecilerle ilişkisine damga vururken bireysel anlatımları anlatılara örek ampirik tekilliklerinin ötesinde hatırlanmalarını ve iletilmelerinin yolunu açar. Bu tür bir anlatı akademik işin tekilleştirilmesinin getirdiği yükün hafifletilmesinde ve işe siyaset teorisi arasındaki bağın yeniden kurulmasında bir zemin sunabilir (Weeks, 2011).¹² Anlatı formunun görüşmecilerin bireysel hikâyelerini siyaset teorisi kapsamına yerleştirdiği söylenebilir. Genelde parçalı bir şekilde görünürleşen neoliberal gerçekliği anlamak açısından metodolojik bir tercih olmanın ötesinde neoliberalizmi bütünsel bir rasyonalite, insan davranışını anlamak açısından biricik çerçeveyi sunduğu varsayılan kerame-i kendinden menkul hakikatler rejimine karşı eleştirel duruşla bağlantılı olduğu düşünülebilir (Dardot ve Laval, 2017, s. 150). Böylelikle, teorisinin *politikleştirilmesi* açısından da önemlidir.

Yakın Tarih Olay Örgüleri: Parçalı Yazmak, Anlatımlarla Yazmak, Kroniklerle Yazmak

Çünkü, Türkiye'de gördükleriniz her yerde geçerli. Ve Sylvia Federici bunu 1980'lerde Afrika için dile getiriyordu. Ve işte, şimdi buradayız. (4 Mayıs 2016)

Okuyorum. Duyuyorum... hayır, değişmiyor, hiçbir şeydeğişmiyor. Çağın, zamanın, insanın değiştiğini söyleyenler yanılıyorlar. Her şey aynı. Bizim zamanımızda da böyleydi. Kan akıyordu, insanlar ölüyordu, köyler yanıyor, inleştikler yükseliyordu, kin ve nefret boğuyordu insanları. Aynı bugünkü gibi. (Uzun, 1988, s.

489)

Bir erkek akademik, 2018 yazında katıldığım bir sivil toplum örgütleri toplantısında "Hayır, faşizm, faşist siyasetle bağlantılı olarak görülmemeli" dedi.¹³ Hemen ardından bu tespitinin gerekçelerini söyledi: *Bakin, AK Saraya bakan bir üniversitede verdiğim derste AKP hükümetinin otoriterliğini eleştirebiliyorum. Faşizm söz konusu olsaydı bunu yapabilir miydim?* Terörist propaganda suçlamasıyla işlerinden olan, sosyal hakları ihlal edilen, pasaportları ellerinden alınan, hapsedilen, çoğunluğu ağır ceza mahkemelerinde yargılanan yüzlerce barış akademisyenini hesaba katmadığı belliydi. Yaklaşık 100.000 devlet memurunun işlerinden olduğunu ve Halkların Demokratik Partisi'nden (HDP) birçok milletvekilinin ve üyenin hapsedildiğini ya da gözaltında olduğunu da Türkiye'nin bugününü Nazi rejimiyle kıyaslarken, İspanya'daki faşist rejim deneyimini es geçiyordu. Siyasal alanların ve süreçlerin gittikçe daha da parçalı bir şekilde işlediği, kamusal alanda neoliberal şeyler düzeninin hüküm sürdüğü bir rejimi anlamak için faşizme referans vermekten imtina ediyordu.

Parçalı siyasetin tanımladığı, toplumsal bütünlüğü arayan modern akla bir veda niteliğindeki bu durumda işin/çalışmanın siyaset teorisinden muafiyetini ve liberal demokrasinin başarısı ya da başarısızlığı temelinde, el çabukluğuyla tasarlanan yönetim modelleri boyunca gözlemleyebildiğimiz *hızlı düşünmeyi* derinleştirir (Bourdieu, 1998). Kısaca, politika tercihlerinde yasaların uygulanmasında yaşadığımız keyfilik, güvenlikleştirmenin özel alandan toplumsal alana ve oradan kamusal alanlara doğru yayılması ve Sennett'in ifadesiyle popüler destek ve toplumsal ve siyasal muhalefet dönük *narsist* tehdit-korku-içerleme üçlüsünün işe koşulması olduğu haliyle liberal demokrasinin başarı-başarısızlık spektrumuna göre tasarlanan modellere yerleştirilir.

"Yaşlanan bir yaşam şekli"yle (Hegel, aktaran Arendt, 1978 p. 152) yeni olanın ortaya çıkışı arasında duran bu siyaseti faşizme referansla anlamaya yönelik isteksizliğin birden fazla nedeni olabilir: Tarih bugünkü evresinde faşizmin imkânsız olduğu fikri. Bununla bağlantılı olarak, faşizmin belirli bir tarihsel bağlama ait olduğu ve bu bağlam geçmişte kaldığı için yeniden ortaya çıkamayacağı önerisi. Son olarak, parçalı ve hızlı düşüncenin geçerli olduğu bir dönemde şimdi-ve-burada üzerine okumaların tikelden çıkarılmadan genelleştirilmesi—ki bu, her bir parçanın özerk bir bütünselliğe dönüştürülme riskini taşıyor—ve parçalar arasındaki çelişkili bağlantıların birbirinden koparılması—diğer bir ifadeyle, neoliberal şeyler düzeni. Böylelikle, sözelimi, Türkiye'de, Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan hep daha fazla güç peşinde, irrasyonel hırsa sahip otoriter bir yönetici, muhalefet partileri etkin muhalefet yapmakta başarısız, toplum hareket edemeyecek kadar baskı altında ya da muhafazakar olarak resmedilir. Bu çerçevede açıklamalar liberal demokratik araçlarla sınırlanır. Dahası, yönetim düzeyinde başvuru alanlar, dürüst olmamak, samimiyetsizlikle ilişkilendirilir, çoğunluğun sorgusuz kabul ettiği yalanlar seçmen kitlesinin gelişmemişliğinin kanıtı olarak görülür. Bu tür hazır okumalar siyasette istisnai zamanlarda olduğumuza dair yaygın kanıyı güçlendirir ve eleştirel akılların ve bedenlerin baskılanması ve susturulması karşısındaki sessizlik için de gereken zemini hazırlar. Öyleyse, şu soruya sıra gelir: Olduğu haliyle siyasetin devamını sağlayan olguları liberal demokratik araçlardan bağımsız olarak anlamlandırmayı amaçlayan bir sistematik düşünme örüntüsü yok mu?

Alternatif bir okuma gündelik hayatın mikro politikasında aranabilir. Gündelik hayat, hem parçaların hem de parçalar arasındaki dinamik bağlantılarla gerçeklik kazanan bütünselliğin kavranması açısından verimli bir alan sunar (Lefebvre, 2014, pp. 155-156):

Kelimeler ve jestlerin doğrudan sonuçları olduğu için salt 'işsel anlayışla' değil hareket halinde, aktif, belirlenmiş hedeflere yönelen anlayışla bağlanmalıdır. Kendiliğinden ya da planlayarak, her zaman [mevcut] durumu ve etkilemek istediğimiz kişiyle hızla toparladığımızda sonuç alırız. ... İnsanlar, gündelik hayatta ya da

sahne ışıklarının tüm parıltısında hep *olmadıkları gibi* davranırlar; tam anlamıyla kendi önemlerini abartarak 'bir role girmeyi' becerirler. Bazen kaba bazen aşırı derecede ince rollere girerler. Dahası, aktör kendini [rolüne] adar, taviz verir; bu ciddi bir iştir.

Faşizm çağrılarının yoğunlaştığı zamanlarda, izleyen-anlatıcılarla anlatıcı-izleyenler gündelik hayatın mikro politikasından uzaklaştıkça, politikayı anlamlandırma arayışlarında yerleşik düzenin ürettiklerine ve dolayısıyla, yerleşik düzeni üretenlere referansla kısıtlanma riskiyle yüzleşirler. Bu açıdan, kurumsal, salt yapısal ve/ya da meta-siyasal perspektiflerde gözlemlenemeyen hak-temelli aktivizm siyaset kuramını gündelik hayata yönlendirmeyi kolaylaştırır. Bu süreçte, toplum kuramı, kültürel çalışmalar, siyasal ekonominin eleştirisiyle alışveriş sağlanır. Gündelik hayat, siyaset bilimcilerin krizin göbeğinde ve faşizmi çağıran koşullar altında – siyasal pratikte keyfiliğin hüküm sürdüğü zamanlarda – düzeni görmesini sağlar.¹⁴

Sahne – Faşizm ya da?

Dünya sahnesine biri çıksa ve 'Auschwitz'i yeniden açmak istiyorum, Kara Gömleklilerin İtalya meydanlarında yine geçit töreni yapmalarını istiyorum' dese bizim açımızdan çok daha kolay olurdu. Yaşam o kadar basit değil. Ur-faşizm en masum kılıfın içinde gelebilir. Dünyanın her yerinde ve her gün yapmamız gereken, maskesini düşürmek ve her yeni belirtisine dikkat çekmektir. (Eco, 1995)

Geoff Eley'nin faşizmi basitçe "politikayla ilişki türü" (Eley, 2016, 104) olarak tanımlamasından hareket ettiğimizde yirmi birinci yüzyıldaki kriz siyasetini salt liberal demokrasiye ve demokrasi – otoritarizm sarkacına referansla gözlemlenmenin tuzaklarından kaçınmamıza yardımcı olabilir. Bu açıdan, AKP hükümetleri döneminde nispeten daha düşük düzeyde otoriterlikle daha yüksek düzeyde otoriter politika tercihlerine doğru bir dalgalanmadan bahsetmek mümkün. Ama bu dalgalanmayı (liberal) demokrasinin işleyişindeki tutarsızlıklarla anlamak uzun bir dönemin resmini görmemizi sağlayan ayrıntıları dışarıda bırakır. Bu dalgalanmalar, Türkiye'de son 40 yıla yayılan rejim dönüşümünün farklı fazlarını tanımlayan, yönetim düzeyinde çelişkili pratikler ve retoriklerden kaynaklanıyor.

Günümüz siyasetinin (liberal) demokratikleşme düzeyine ve/ya da otoritarizm biçimine göre analizi yakın tarihin parçalı okunmasını beraberinde getirir. Yakın tarihin parçalı okunması her dönemi öncece ayrı noktalara yerleştirir ve rejim dönüşümü sürecini anlamamız açısından kilit önemde olan devamlılık hattını arka plana iter. Gerçeklerin parçalı okunması bütünsel olanın olay örgüsünü göz ardı eder. Örneğin, hükümet etme modelleri seçim dönemleri arasında paylaşırlar: Askerî ara rejim dönemleri seçim demokrasisine yol açar, seçim demokrasini temsilî demokrasi takip eder, daha sonra nispeten çoğulcu demokrasi gelir ve ardından, aynı hükümet dönemine otoriter yönetim damgasını vurur. Birbirini takip eden dönemlerde ortaya çıkan farklı yönetim biçimleri ilgili dönemlerin kendi dinamikleriyle açıklanır. Dönemler arasındaki bağlantılar tamamen göz ardı edilmez. Aksine, farklı dönemleri tanımlayan farklı yapıların gösterenleri olarak tanımlanır. Bu okuma farklı tarihsel dönemler boyunca yönetim düzeyindeki otoriter hatti es geçer. Bu tarih tarzı olguların parçalı işleyişine uyar—neoliberal tarih okuması böyle bir şey olsa gerek. Tarihsel bakışın parçaları zaman ve mekânda en uygun yere yerleştirmeyi öne alan bir hesap üzerinden kurulduğu bir okuma biçiminden bahsediyorum - akademiklerin hep ve en hızlı üretime itildikleri bir dönemde el çabukluğu gerektiren bir okuma biçimi.

Tarihi parçalara ayırarak olguları parçalarla açıklamaya mevcut krizi kronikle açıklamak eşlik eder. Siyasal alanı tanımlayan keyfi uygulamalar herhangi bir şeyi diğerinden ayırmadan her şeyi kayıt altına almakla karşılanır: "Başat ve nispeten önemsiz olayları birbirinden ayırmadan her şeyi listeyen bir kronik şu hakikate uygun hareket ediyordur: Olanlardan hiçbirini tarih için kayıp addedilmemelidir" (Benjamin, 1969, s. 254). Bu

kronik yazma biçimi "olaysız ve anlamsız, sadece zamanın mekanik ardışıklığı"yla sınırlı kalır. (Arendt, 1994a, s. 326). Mekanik ardışıklık *politik eylemi mümkün kılan olayların geri döndürülemezliğini* ortadan kaldırır. Tarih okumasını salt olan bitenin izini sürmekten ibaret kılmak de-politizasyonu tahkim eder.

Ama kronikler, hikâyeler vasıtasıyla politik unsurlarını yeniden bulabilir. Böylelikle salt ne olduğunu değil, olanın "betimleme hatasına düşmeden anlamını açığa çıkarır" (Arendt, 1968a, s. 105)—diğer bir ifadeyle olgular "aksi takdirde salt olanların dayanılmaz ardışıklığı olarak kalacak [olayların] anlamını açığa çıkartan" (Arendt, 1968a: s. 105) hikâyelere örülür. Burada sözkonusu olan, kroniklerin nihayetinde insanların mevcudiyeti hakkında hikâyelere zemin hazırlamasından ziyade hikâyelerin, *salt düşünmenin fırtınasından* ara almamızı sağlayan kanallar olmasıdır (Arendt, 1978, s. 174). Şiddetin hemen her şeyi tanımladığı ve tarihi güçsüzleştirici bir şekilde yeniden kurmak vasıtasıyla bugünü hatırlamamaya (*disremembering*) dönük biteviye çağırıldığımız dönemlerde hikâyeler gündelik hayatta hâlâ dilendirmeye ve duymaya değer sözler olduğunu farketmemizi sağlar. Arendt böyle zamanları, Brecht'ten doğru adlandırır: "karanlık zamanlar". Bu ifade, otoritarizmin ve/ya da totalitarizmin karanlığına değil hiç kimsenin neyin gelmekte olduğundan emin olmadığı ve insan bilşiinde böyle bir kesinliğin olup olmadığını sormadığı geçişlere, rejim değişikliklerine, kız anlarına işaret eder. Sadece faşist düzenlere değil gebe oldukları olasılıkların ne olduğu şüpheli zamanlara da işaret eder. Tam da bu nedenle ışık—umut—korunur (Arendt, 1968b, s. ix):

Karanlık zamanlar ... bu şekilde, bu yüzyılın, gerçekten de dehşetinde yepyeni olan canavarlıklarıyla özdeş değildir. Aksine, karanlık zamanlar yeni olmadıkları gibi tarihte nadiren ortaya çıkmaz ... En karanlık zamanlarda bile bir parça aydınlanmayı bekleriz. Ve bu aydınlanma teorilerden ve kavramlardan ziyade bazı erkeklerin ve kadınların hayatlarında ve çalışmalarında hemen her koşulda yaktıkları ve yeryüzünde kendilerine verilen zaman dilimine tuttukları, yanıp sönen, titrek ve genelde zayıf ışıktan gelir.

Arendt, az sayıda kişinin bu tür yazılarındaki ışığı bulmak için anlatının sunacağı imkânları soruşturur. Karanlık zamanlarda insanlar üzerine, kriz, geçiş zamanlarında eleştirel yazmaya cüret etmekle sıradışı sekiz erkek ve iki kadın üzerine yazar. Bu entelektüellerin dünyayı ve dönemi kavrayışlarını hayat hikâyelerinin anlatısı içinden sunar. Bu şekilde, "betimleme hatasına düşmeden anlamını açığa çıkarır, böylelikle, olan biten hakkında olduğu şekilde rıza ve uzlaşmayı beraberinde getirir" (Arendt, 1968a, s. 105).¹⁵ Öyleyse, hikâye anlatmak gerçekliği anlamak, diğer bir ifadeyle "gerçeklikle halleşmemiz ve barışmamız ... " (Arendt, 1994a, s. 308) için aracı olur.

Arendt'in, kişinin dünyayla ilişkisini anlatıya dönüştürmek, yeryüzünde her gün olanları anlamlandırmak ve politik olanı yeniden talep etmek için hikâye anlatıcılığını bir aracı olarak işe koşmasının erken örneği Rahel Varnhagen'in mektuplarına baktığı çalışmasında görülür. "Rahel'in hayatını kendisinin anlatabileceği gibi aktarmak" (Arendt, 1997, s. 81) tercihi meyletmüyor; mektuplarını olduğu gibi paylaşıyor. Varnhagen'in mektupları kocasının müdahalesiyle çarpıtılmış durumda. Yani sıra, Arendt'in tercihi kronik ve/ya da açıklamak değil; anlatıya dönüştürmek (Arendt'ten aktaran Weissberg, 1997, s. 31, 48):

Rahel'i nesneleştirmemin temelinde reflektif ya da retrospektif bir öz-nesneleştirme yok; en başından itibaren, ona uygun bir "deneyimleme," öğrenme tarzı var. (31)

... Bu biyografiyi bir otobiyografinin yazılabileceği gibi yazdım. Diğer bir ifadeyle, Rahel ne söylüyorsa ve ne biliyorsa ve ne kastediyorsa, onu gözönüne alarak yazdım. Hakkında hiçbir fikri olmadıkça, buna "tarihsel gerçeklik" de dahil olamaz. Diğerlerinin yanı sıra, asıl sorunu gerçeklikle bağlantı kurmamasıydı ve bunun için çok çaba harcaması gerekiyordu. (48)

Krizin İçinden Konuşmak – Hikâye Anlatıları, Teoriyi Sahalaştırmak

Hayatını bir proje gibi yaşıyorsun ... Demem o ki, bu akademinin neoliberalleşmesiyle ilişkili. Şunu soruyorsun: 'Bu ... ağda ilerlemem için bana ne yardımcı olur?' Şöyle, şu kişiyle tanış, bu kişiyle tanış, onları bir kenarda tut. Örneğin, geleneksel kongreler, Facebook ... Bunların hepsini kulan; bunun için elindeki araçların hepsini kulan. (31 Mayıs 2016)

Okuyorum. Duyuyorum... hayır, değişmiyor, hiçbir şey değişmiyor. Çağın, zamanın, insanın değiştiğini söyleyenler yanılıyorlar. Her şey aynı. Bizim zamanımızda da böyleydi. Kan akıyordu, insanlar ölüyordu, köyler yanıyor, inleştiklere yükseliyordu, kin ve nefret boğuyordu insanları. Aynı bugünkü gibi. (Uzun, 1988, s. 489)

Türkiye’de siyaset alanının önceden belirlenmiş düşmanları, sıradan şüpheli, ülkeyi/ulusu/devlet tehdit edenleri hep oldu. Siyasal dinamiklere bağlı olarak kimlikleri değişti; kimi zaman bir grup öne çıktı, kimi zaman listeye başkaları da eklendi. Cumhuriyet tarihi boyunca iki grup listede hep yer aldı: Sosyalistler ve komünistler ile Kürt örgütleri. 1980 askerî darbesiyle listeye bütün toplumsal ve siyasal muhalifler dahil oldu. 1983’te sivil yönetime geçişle ve 1990’larda merkez-sağ hükümetlerin seçici bir şekilde uyguladıkları baskıyla Kürt siyasal örgütleri asıl şüpheli olmaya devam etti. Askerî ara rejim neoliberalleşmenin yapısal gereklerini yerine getirdi. Takip eden on yıllarda, kısa dönemli liberal aralar dışında hükümetler sıradan şüpheliler karşısında geleneksel baskıcı önlemler aldılar.

AKP hükümetleri döneminde şüpheli listesi sıklıkla değişti. Önce TSK’nın sivil siyasette belirleyiciliğini destekleyen Kemalist çevreler listeye alındı; solcularla, feministlerle, Kürt siyasal örgütleriyle liste uzadı. Nihayetinde, tüm toplumsal ve siyasal muhalefet şüpheli addedildi.¹⁶ Tüm örneklerde AKP’nin taktikleri hukuki parametrelerin dışındaydı. Bunun en açık örneği soruşturma dosyaları tamamlanmadan yapılan gözaltılar ve tutuklamalar oluşturuyor. Burada tanık olduğumuz keyfi uygulamalar yasaların keyfi bir şekilde esnetilmesiyle tahkim ediliyor. Keyfi uygulamalar, (potansiyel) muhalefetin tespit edilip marjinalleştirilmesiyle sistematikleştiriliyor. Nispeten daha az toplumsal ve/ya da kitlesel desteğe sahip olan muhalefet hedef tahtasında öncelikli oluyor. Muhalefet ulusal güvenliğe tehdit oluşturduğu—terörizm—gerekçesiyle kriminalize ediliyor. 2013’te Gezi Direnişi’yle birlikte muhalefetin marjinalleştirilmesinde AKP kitlesel destek arayışını bıraktı. TMK kapsamında farklı, çoklu platformlardan oluşan geniş bir toplumsal muhalefet alanı kriminalize edilebildi. 2013’ten sonraki dönemi, Türkiye’de 1980 askerî darbesiyle başlayan ve AKP yönetiminde yeni bir dönemece giren rejim değişiminin son aşaması olarak görmek mümkün. 40 yıla yayılan bu dönüşüm, askerî ara rejim ve Erdoğan’ın şahsiyetçi yönetimi (2014 -) dışındaki dönemlerde hep parçalı ilerledi.

Toplumsal ve siyasal düzenlemelerde korkunun bir aracı olarak kullanıldığı terör formlarından biriyle işleyen geçiş dönemleri *zorlukla* tanımlanabilir.¹⁷ *Dar zamanlar* teriminin, şahsiyetçiliğin belirleyici bir bileşen olduğu otoriter rejimlerin günümüzde yükselişle deneyimleyegeldiklerimizi tanımlamak açısından uygun olduğunu düşünüyorum. Zamanlar birkaç nedenle dar. İlk olarak, parçalı siyaset, dar alanlara gerek duyar ve dar zamanları zorunlu kılar. Zamanla kamusal olan/alan özel ve/ya da kişisel ebata sıkıştırılır. İkincisi, hak ihlallerinin parçalı seyretmesi muhalefeti bölünmüş ve daraltılmış eylem alanlarına iter. Üçüncüsü, bu geçiş süreçlerinin bilgi rejimleri de parçalı işler; çoğunlukla, belirli dönemlerde görünürleşen parçalara özel

hazırlanmış modellere dayanır ve bütünlüğü—oluşmakta olan, geçmişsiz ve geleceksiz bir olgu olarak—tarihe bırakır. Bu tür düzenlerde siyasetin bilgisi çoğunlukla hemen-buradanın analizinden ibaret kılınır. Böylelikle, siyaset üzerine akademik bilgi üretimi anti-politik bir uğraşa dönüşür—politika, vatandaşların, ortak ve/ya da paylaşılan çıkarlar dünyasına ilişkileri hakkında olan biten olarak anlaşıldığı ölçüde akademiker anti-politikliğe davet edilir. Zira, anti-politik versiyonda, siyaset hükümet etmeye, hüküm etme idareye indirgenir ve idare etme yönetiminde olan kişinin—çoğunlukla kendinden menkul—şahsileştirilir.

Ancak, terör totaliter bir oluşumla tanımlanmadığı sürece parçalara bölünmüş olayları belirli bir ilişkisellik içinde okuma aracılığıyla bu geçiş anlamlandırma denemeleri olacaktır. Bu denemeler politik olanı siyaset kavrayışına ekler—diğer bir ifadeyle, Arendt’in “dünyayı evi kılmaya çalışmak” (1994a, s. 308) olarak ifade ettiği var olma haline alan açar(2002, s. 515), siyasal alanda düşünceyi yeniden kurmak için *[siyaset]* teorisini siyasallaştırmamız gerektiğini vurgular:

Arendtçi terimlerle, politika salt özneleri bir norma tâbi kılıp, ait olmayanlar—öteki, yabancı dışarıkları rolünü oluşturdıkları sürece—dışlamak vasıtasıyla düzene sokan formlardan ibaret değildir. Politika—biriciklik niteliksiz bir somutluk olduğu için kimsenin dışlanmadığı—ilişkisel bir alandır-. Bu alan biricik varlıklar, sözleriyle ve yaptıklarıyla *kendilerini* biriciklik olarak birbirlerine aktardıklarında açılır ve bu karşılıklı iletişim kesildiğinde kapanır.

Terör, bir araç olarak siyaseti her düzeyde hedefinde tutarken anti-politik uygulamalar karşısında korunmanın, ısrarın ve direnmenin alanları gündelik hayatın mikro-politikasında bulunur. Bu alanlarda açılan politikanın bilgisini ön plana alan siyaset teorisi—iletişim kurmak ve yeniden başlamak için (hayat)öykülerini, birbirimize anlattığımız öyküleri birbirine ören—anlatıya dayanır. Anlatı, öyküleri bireysel ve/ya da kişisel ve/ya da topluluk sınırlarından çıkartmamızı ve paylaşılan anlara taşımamızı sağlar. Nitekim, Ricoeur’e göre (1983, s. 67):

Eylemle öykü arasındaki bağlantı *İnsanlık Durumu’ndaki* okumanın en çarpıcı temalarından biridir. ... İnsan ilişkilerinin özneleri ve ağı birlikte apaçık kılındığında, her yeni katılanın hayat hikâyesinin ortaya çıkabileceği bir sürece yol verir. ... Hayat hikâyesi, insanın eylemin faili olarak başlattığı olaylar ile insan ilişkileri ağının tetiklediği koşulların etkileşimi arasındaki karşılaşmadan verilen bir taviz olarak devam eder. Nihayetinde ortaya çıkan hikâyenin yazarı yoktur, ama herkes kahramandır.

Barthes’in belirttiği gibi “...her rejimin kendine özgü bir yazma ...” formu varsa eskinin ölüm döşegi, yeninin beşiği olan alanlarda çoklu politik yazma tarzları ortaya çıkar. Bu, iletişim ve nihayetinde konuşma için bir hat sunmakla insanların salt düşünmenin rüzgârının tehlikelerinden—düşünen egonun tuzaklarından—kaçınmalarını sağlar. Arendt’in (1968b, s. ix) bazı kadınların ve erkeklerin en çaresiz anlarda bile yaydıkları ışığı yakalamak için yazması bununla bağlantılı olarak okunabilir. Ama aynı zamanda başka failerin gündelik hayatlarından doğru da yazarak kendi gündelik varoluşuyla ilgili kişisel sorularına muhtemel yanıtlar arar. Soruları, kaçınılmaz olarak politiktir. Dolayısıyla, Rahel Varnhagen’in mektuplarıyla ilgili anlatısı kendi Yahudi kimliğine, bu kimlikle kamusal görünürlüğü ve hem faşist hem liberal bağlamlarda kamusal duruşunu bu kimlikle kurma çağrılarını reddine bakma girişimi olarak okunabilir—“... çok şiddetli bir rüzgârda bir sığınağa kaçmanın...” örneklerinden biri (Arendt, 1978, s. 174).

Aynı metaforla devam edecek olursak, rüzgâr geçiş dönemlerinde daha da şiddetlenecek olursa dil, düşünme kapasitelerimizi diğer benliklerle iletişime aktarmaya yönlendirir. Arendt, umudun mikro-politikasını beslemek ya da iletişim için siyaset kuramına itibar etmese de bugün siyaset kuramı kapsamında yapılan bazı çalışmalarda anlatı formlarına başvuruluyor olması umut ve alternatif iletişim biçimleri arayışının disiplini dahil edildiğini gösterir. Teoriyi siyasallaştırmak böyle bir arayışı gösterir;

(oto)etnografiyi disipline dahil etmek bir diğer örnektir.¹⁸ Siyaset kuramı kapsamındaki çalışmalarda çoğunluğun tercihi modelleme, açıklama ve anlamı birbirinden ayırma ve açıklamayı anlamdan önemli kılma olduğunda başka disiplinlerden destek almak açılım sağlar.¹⁹

Diğer bir ifadeyle, teorik alan, kişinin—teorisyenin—dünyayla ilişkisinde temel olarak bakmanın, düşünmenin, iletişimin getirdikleri arasındaki ilişkisellikten uzaklaştığında siyaset teorisi insanların siyasal varlıklarını anlamlandırma gücünü yitirir.²⁰ Akademiklerin, neoliberal bilgi üretim rejimlerindeki politik duruşları ile neoliberal işyerleri olarak üniversitelerde sergiledikleri öznel halleri arasındaki ilişki kolaylıkla göz ardı edilir. Kendilerine yatırım yapan ve pazarlama taktikleri geliştiren girişimci-olarak-akademiklerle, işle ilgili her şeyin nicelleştirilmesi ve birbiri ardı sıra, hep daha hızlı yapılması gereken üretim arasındaki ilişki hevesle bir kenara itilir. Narin konfor alanları ile akademiklerin bilgi üretim süreçleri arasındaki ilişki zaman darlığının biteviye artmasına bağlı olarak dışarda bırakılır. Son olarak, yukarıda listediklerimin tümüyle akademiklerin, bilgiyi küresel sermaye akışlarına, serbest piyasaya uygun kılmayı hedefleyen otoriter uygulamalar karşısında nasıl örgütlendikleri ve eyledikleri—ya da bunları nasıl yap(a)madıkları arasındaki ilişki yok sayılır. Nitekim, iki görüşmeci, farklı kademelerdeki akademiklerin bir şekilde karşılaştığı—belki de onları eşitleyen—prekaryalaşmayla ilgili şöyle konuşuyor:

...Eğitmen pozisyonundaydın sadece öğretmensindir, değil mi? Araştırma yapman beklenmez ve sorun şu... Ortada, sadece ders vermek isteyen akademikerler var. Gerçekten şahane öğretmenler; araştırmayla pek ilgilenmezler—bu tür insanlar var. Bu insanlar eğitmen pozisyonunda kalırlarsa, ne alâ. Muhtemelen yetenekli öğretmenlerdir; olmak istedikleri yerdeler. ... Ama olan bu değil. İş piyasası o kadar fena ki, eğitmen pozisyonuna alınanlar görece güvenceli (*tenure-track*) pozisyonlarda olması gereken parlak akademikerler. Ama iş yok. Dolayısıyla, eğitmen pozisyonuna düşüyorlar. Ve araştırma profilleri ... artık yok, çünkü yapamıyorlar. Ve işte biz bu büyük araştırmacıdan her türlü faydalanabiliydik. Ama maalesef bu pozisyonda sıkışıp kalıyorlar. (16 Kasım 2016)

...Şimdi, lisans düzeyinde daha fazla iş var; yüksek lisans düzeyinde de. Bilirsin, yıllar içinde kimin eğitmen olduğunu ve bir şekilde ... dürüst olmak gerekirse akademik iş aramamaları gerek... Şey olmadıkları için değil. Evet, gerçekten sağlam araştırmacılar var ve araştırma ağırlıklı işlere başvuracaklar. Ph.D öğrencileri arasında, bazıları için sadece ümit edebilirsin. Hiçbir zaman profesör olmayacaklar. Çünkü, araştırma becerileri, kişilik... bilirsin ... olmayan şey olgunluk. Öyleyse, bir açıdan sorun daha fazla Ph.D öğrencisi kabul etmemiz ve [asıl] seçimin [işe alma] düzeyinde olması. Çözüm havuzdaki herkesi görece güvenceli pozisyona kabul etmemek. (14 Ekim 2016)

Sonuç Yerine

Sabır, sabır; çünkü tarihteki önemli hareketlenmeler 'bu arada' dediğimiz o küçük parantezlerde başlamıştır. (Berger, 2019)

Bu metinde, siyasetle ilgili modern bilme biçimlerimizin derinlerinde yerleşik, bildik soruyu ele almaya çalışıyorum: Failler olarak insanlar arasındaki ilişkiselliğin bir formu ve insanların gündelik varoluşlarının asli bir alanı olarak politikanın belirsizliği ve sonuçsuzluğunun sarsıcılığıyla ne yaparız? Soruyu ve yanıt arayışlarımı çok boyutlu bir ölçeğe referansla çerçeveleyorum: gündelik hayatın mikro politikası, akademik bilgi üretim rejimleri, neoliberal şeyler düzeni.

Farklı teorik duruşları birbiriyle konuşturacak bir anlatı platformu sunmaya çalışıyorum: Ağırlıklı olarak neoliberal akademi içinden ve boyunca yaptığım saha çalışmalarına ve özellikle feminist akademiklerle mülâkatlara dayanıyorum. Bugün dünya genelinde yaygınlaşan anti-politika karşısında durmak açısından öncelikli olan, düşünmek ve

eylemek üzerine okumalarımı sahadan doğru ekliyorum. Bu iki kaynağı, kriz zamanlarında faşizme meyleden unsurlar barından neoliberal otoritarizmin eleştirel okumasının içine yerleştiriyorum. Bunu anlatı formuyla yapmaya çalışıyorum. Çıplak ve/ya da örtük şiddet riskinin yükseldiği ya da doğrudan gündeliğe sızdığı kriz zamanlarında gündelik hayatın mikro politikası politikaya (yeniden) sahip çıkmak için uygun bir ortak alan yarattığı ve bunun doğrudan teorik bir müdahaleyi çağırıldığı argümanı metnin temelinde duruyor. Bu tür bir müdahale, gündelik hayat hikâyelerini kamusal-olarak-müşterek olanı işaretleyen anlatılara dönüştürmekte bir aracı olarak siyaset teorisini işe koşma imkânlarını araştırmakla başlatılabilir.

KAYNAKÇA

- Arendt, H. (1997). L. Weissberg (Der.), *Rahel Varnhagen: The life of a Jewess*. Baltimore, Maryland: The Johns Hopkins University.
- Arendt, H. (1994a). Understanding and politics (The difficulties of understanding). J. Kohn (Der.), *Essays in understanding* içinde (s. 307-327). NY: Schocken Books.
- Arendt, H. (1994b). Mankind and terror. (The difficulties of understanding). J. Kohn (Der.), *Essays in understanding* içinde (s. 297-306). JNY: Schocken Books.
- Arendt, H. (1978). *The life of the mind*. San Diego, NY, Londra: Harcourt Inc.
- Arendt, H. (1968a). Isak Dinesen. *Men in dark times* içinde (s. 95-109). San Diego, NY, Londra: Harcourt Brace & Company.
- Arendt, H. (1968b). Preface. *Men in dark times* içinde (s. vii-x). San Diego, NY, Londra: Harcourt Brace & Company.
- Atkinson, P. (2017). *Thinking ethnographically*. Londra: Sage.
- Barthes, R. (1968). *Writing degree zero*. A. Lavers ve C. Smith (Çev.) NY: Hill and Wang.
- Benjamin, W. (1969). H.Arendt (Der.), *Illuminations: Essays and reflections*. NY. Schocken Books.
- Berger, J. (2019). *What time is it?* Notting Hill Editions.
- Bourdieu, P. (1998). *On television*. P. Parkhurst (Çev.). NY: The New Press.
- Bourdieu, P. (1988). *Homo academicus*. Stanford, CA: Stanford University Press.
- Brigg, M. ve R. Bleiker. (2010). Autoethnographic international relations: Exploring the self as a source of knowledge, *Review of International Studies*, 36, 779-798.
- Brown, W. (2002). Political theory at the edge, *Political Theory*, 30(4), 556-576.
- Burnier, DL. (2006). Encounters with the self in social science research: A political scientist looks at autoethnography, *Journal of Contemporary Ethnography*, 25(4), 410-418.
- Cavarero, A. (2002). Politicizing theory, *Political Theory*, 30(4), 506-532.
- Coşar, S. ve Ergül, H. (Ocak 2015). Free-marketization of academia through authoritarianism: The Bologna process in Turkey, *Alternate Routes*.
- Coşar, S. ve Ergül, A. (Kış 2004/2005). Siyaset-ideoloji-eğitim: YÖK tartışmalarının resmî sınırları üzerine, *Doğu Batı* (30), 45-61.
- Coşar, S. ve Gençoğlu-Onbaşı, F. (2016). Moralism, hegemony and political Islam in Turkey: Gendered portrayals in a tv series, *Journal of Mediterranean Studies*, 25(2), 217-237.
- Dardot, P. ve Laval, C. (2017). *The new way of the world: On neoliberal society*. G. Elliot (Çev.) Londra ve New York: Verso.
- Dauphinee, E. (2010). The ethics of autoethnography, *Review of International Studies* 36(3), 799-818.
- Disch, L. J. (1994). *Hannah Arendt and the limits of philosophy*. Ithaca, NY: Cornell University Press.
- Eco, U. (1995, 22 Haziran). Ur-fascism. *The New York Review of Books*.
- Eley, G. (2016). Fascism then and now, *Socialist Register*, 52, 91-117.
- Ergül, H. ve S. Coşar (Der.) (2017). *Universities in the neoliberal era: Academic cultures and critical perspectives*. Palgrave MacMillan.
- Foley, D. E. (2010). Critical ethnography: The reflexive turn, *International Journal of Qualitative Studies in Education*, 15(4), 469-490.
- Fonow, M. M. ve Cook, J. (2005). Feminist methodology: New applications in the academy and public policy, *Signs*, 30(4), 2211-2236.
- Gençoğlu, F. (2019). On the construction of identities: An autoethnography from Turkey, *International Political Science Review*. DOI: 10.177/019251119858369.
- Gencoglu-Onbasi, F. (2019). Overthinking? May be it is what we need, *Journal of Narrative Politics*, 5(2), 102-111.
- Haraway, D. (1988). Situated knowledges: The science Question in feminism and the privilege of partial perspective, *Feminist Studies*, 14(3), 575-599.
- Harding, S. (2014). N. Hesse-Biber (Der.), Feminist standpoints. *Handbook of feminist research: Theory and praxis* içinde (s. 46-64). Thousand Oaks: Sage.
- Harding, S. ve Norberg K. (2005). Feminist social science methodologies: An introduction, *Signs*, 30(4), 2019-2015.
- Hartman, H., Bravo, E., Bunch, C., Hartstock, N., Spalter-Roch, R., Hartstock, N. (1996). Bringing together feminist theory and practice: A collective interview, *Signs*, 21(4), 917-951.
- Hawkesworth, M. E. (1989). Knowers, knowing, known: Feminist theory and claims of truth, *Signs*, 14(3), 533-557.
- Hirsch, M. (2016). Vulnerable times. J. Butler, Z. Gambetti, L. Subsay (Der.), *Vulnerability in resistance* içinde (s. 374-394). Durham, NC: Duke University Press.
- Lefebvre, H. *Critique of everyday life*. J. Moore (Çev.) Londra ve NY: Verso.
- Longino, H. E. (1987). Can there be a feminist science? *Hypatia*, 2(3), 51-64.
- Mohanty, C. T. (Kış 2003). Under Western eyes revisited: Feminist solidarity through anticapitalist struggles, *Signs*, 28(2), 499-535.
- Reinhartz, S. (1993). Experiential analysis: A contribution to feminist research. G. Bowles ve R. Duelli Klein (Der.), *Theories of women's studies* içinde (s. 162-191). Londra: Routledge & Kegan Paul.
- Wacquant, L. (2011). Habitus as a topic and as a tool: Reflections on becoming a prizefighter, *Qualitative Research in Psychology*, 8(1), s. 81-92.
- Weeks, K. (2011). *The problem with work*. Durham ve Londra: Duke University Press.
- Weissberg, L. (1997). Introduction. Weissberg (Ed.), *Rahel Varnhagen: The life of a Jewess* içinde (s. 3-69). Baltimore, Maryland: The Johns Hopkins University.
- Wendy, B. (2002). At the edge, *Political Theory*, 30, 556-576.

NOTES

¹ Bu makale, Cornell Political Theory Atölyesinde (Cornell Üniversitesi, NY) 2018 yılında yaptığım bir sunumun geliştirilmiş versiyonudur. Atölye katılımcılarına yapıcı eleştirileri için teşekkürü borç bilirim.

² Burada salt fiziksel şiddetten bahsetmiyorum. Şiddetin çoklu formlarına işaret eden yapısal şiddete değiniyorum. Fiziksel, psikolojik, sosyo-ekonomik şiddet formları aynı zamana birbirini yeniden üretiyor.

³ Aslında bu tam da post-Fordist zamanlarda geçerliydi.

⁴ Burada, görece güvenceli yardımcı doçentlerin yaşadıkları güvencesizliği es geçmiyorum. 26 görüşmeciden üçü bu konumdaydı. Biri gerçek adının çalışmada geçmesini tercih etti.

⁵ Bu akademiklerin öznelliklerini, akademideki neoliberal dönüşümle ilişkilendirme biçimlerini ve bu ilişkinin akademik gündelik hayattaki akışını derinlemesine anlamaya çalıştığım bir araştırma.

⁶ *Ziyaret*, Arendt'in, insan deneyiminden doğru, anlatıya referansla okuma ve düşünme üzerine metodolojik notlarının temel bir unsuru. Bunu, Rahel Varnhagen's hayatıyla ilgili kurduğu anlatıda ve *karanlık zamanlarda insanlar* üzerine çalışmalarında görüyoruz. Ziyaret, Arendt'in, gerçekliğe bakarken tarafsız mesafelenme ve özenli taraf tutma arasındaki ikilikle—temsil sorunuyla—başla başla için başvurduğu bir nosyon. Lisa Disch'in (1994, s. 199) yerinde okumasıyla, "Ziyaret etmek için ... yeni bir mahale gitmek, tanıdık olanı arkada bırakmak ve aslında ev olmayan yerde evde hissetme itkisine direnmek zorundasınız."

⁷ Doğa ve toplum bilimleri feminist epistemolojik müdahalelerde uzun süredir gündelik deneyimleri bilgi üretim süreçlerine eklemleme yolları tartışılıyor. Buradaki temel fikir gündelik deneyimlerin halihazırda bilgi üretiminin içinde olduğu ve eşitsizliklerin, sömürünün ve şiddetin *bilimsel* iddialarla yeniden üretimini açığa çıkarmak gerektiği (Bkz. Haraway, 1988; Longino, 1987; Harding, 1986; Hartstock, 1983).

⁸ Eleştirel feminist etnografiye dayanan ve kaçınılmaz olarak oto-etnografik açılımlar barındıran bu araştırma, araştırmacının sahaya girişinden itibaren zaman zaman kendisinin sahasına dönüştüğü bir süreçte evrildi. (Araştırmacının kendi sahasına dönüşmesi için bkz. Bektaş Ata, 2021; 2016.)

⁹ Bu, sahanın süreçselleştiği, araştırmacının gündelik hayat kesitini çalışmaya eklemeye meylettiği etnografik araştırmalar açısından sıradışı değil. Gündelik hayat kesiti hem katılımcıların gündelik pratiklerini hem de araştırmacının sahadaki gündelik deneyimlerini içerir. Saha, aynı zamanda, araştırmacıyı ziyaretleri tekrarlamaya davet eder.

¹⁰ Heidi Hartman'ın yürüttüğü "grup görüşmesi" (Hartman, Bravo, Bunch, Hartsock, Spalter-Roth, Williams, 1996) bu açıdan önemli. Bu mülakat formu feminist bilme biçimlerine çok boyutlu bakış sağlıyor: Feminist düşünür-aktivistlerin kişisel deneyimleriyle başlar; süreçte bu deneyimlerin salt kişisel olmadığı açığa çıkar. Ardından feminist düşünce ve aktivizmin çoklu anlamlarıyla ve düşünce ve eylem arasındaki ilişkinin araçlarıyla ilgili tartışmalara geçilir. Shulamit Rieharz (1983), deneyimsel analizle ilgili bir tartışma sunar. Buna göre, birlikte hareket etmek, hem araştırmacının hem de araştırılanın öznellikleri ve gerçeklikle deneyimlere bakarken ilişkilerin öne çıkartılmasını vurgular.

¹¹ Anlatı için oto-etnografiyi kategorik olarak dışarıda bırakmıyorum. Ama sadece oto-etnografiye de bel bağlamıyorum. Oto-etnografi, saha kendini tekrarladığında, araştırmacı sahanın kenarlarından bir adım geriye gitme ve kendisini sahanın bir parçası kılması gerektiğini farkettiğinde devreye giriyor. Oto-etnografik adımların araştırmacının kendine daldığı anlatıları devreye sokma (karş. Atkinson, 2017, 108)

ve/ya da ampirik bireylerin anlatılarını birbiri ardısıra dizme (Wacquant, 2011) ve/ya da epistemik bireyi evrenselleştirme (Bourdieu, 1988, s. 21-35) riskini taşıdığı kesin. Ama birlikte yürütüldüğünde, *kendilik hali* oto-etnografinin merkezinden çıkartıldığında oto-etnografi "gündelik hayatın zenginliğini ve karmaşıklığını" açığa çıkarmamızı sağlıyor (Foley, 2010, 475). Bu biriktelik, araştırmacının sahadan dönüşünde okurlara hitap ettiği anlarla ilgili; okurları, sahadaki bilgi üretimi hakkında "daha derin bir yargılama" sürecine davet etmesine yardımcı oluyor (Dauphnee, 2010, s. 813).

¹² Weeks (2011, s.4) ABD'de siyaset kuramında işin/çalışmanın siyaset teorisinden dışlanmasını "işin/çalışmanın mülkiyet hakları karşısında ikincilleştirilmesi, şeyleştirilmesi ve bireyselleştirilmesi ... [ve] iş/çalışma temelli aktivizmin gerilemesine..." bağlar. Öncesinde Brown (2002, 563) *kapitalizmin siyaset teorisinden çıkmasına* dikkat çeker.

¹³ Toplantı, TBMM'nin düzenli olarak yurttaş denetiminde tutulması için bir yurttaş platformu oluşturmayı amaçlayan Küçük Millet Meclisleri tarafından düzenlenmişti. Küçük millet meclislerinin gölge hükümetlerin kuruluşunda ve işleyişinin arkasında yatan mantığı modellediği söylenebilir Konuşmacının adını açıklamıyorum; zira feminist bir örgütü temsilen oradaydım.

¹⁴ Atkinson'ın (2017, 14) dediği gibi, "Yüzeydeki görünümü karışık görünse de gündelik yaşamın bir düzeni vardır".

¹⁵ Burada, bu dünyada kendini evinde hissetmek için gerçekliğe rıza göstermenin bir yolu olarak hikâye anlatısının faşizme meyledilen zamanlarda bozulduğunu vurgulamam gerekiyor.

¹⁶ AKP yönetiminin husumetinden payını alan Gülen cemaatini listeye dahil etmiyorum. Bunun nedeni AKP yönetimlerine karşı toplumsal/siyasal muhalefet oluşturmaması. Gülen cemaati 2013'te yolsuzluk dosyaları medyaya sızdırılana kadar AKP hükümetinin müttefikiydi; sivil ve askerî bürokraside kadrolaşma hatında hükümetlerin ortağı olduğunu söylemek mümkün. (Bkz. Coşar ve Gençoğlu-Onbaşı, 2016).

¹⁷ "Terör" terimini Arendt'e referansla kullanıyorum: "... İnsanları korkutarak biat etmelerini sağlamanın yolu." Arendt bu okumasında totaliter teröre odaklanır. Terörün bu versiyonunu tanımlarken üç özelliği vurgular: Rejimin düşmanlarının olmaması, biteviye korku ve şiddet, totaliter rejimin yasalarının teröre bağlı kılınması (Arendt, 1994b, s. 299 – 300).

¹⁸ Siyaset bilimi disiplinine genel olarak etnografinin, özellikle oto-etnografinin eklenmesiyle ampirik araştırmanın siyaset teorisinin temelini oluşturduğundan ve/ya da teorik temsil için kamusal olanın kişiselleştirilmesinden bahsetmiyorum. Teorik yazma tarzında kişisel olanla siyasal olan arasındaki ilişkiselliği gözönünde bulundurarak gündelik hayatın temalaştırılabileceğine işaret ediyorum. (Bunun örnekleri için bkz. Gençoğlu, 2019; Gencoglu-Onbasi, 2019; Brigg ve Bleiker, 2010; Dauphinee, 2010; Burnier 2006).

¹⁹ Brown (2002, 561) bu tür çapraz beslenmeleri "entelektüel göçler" olarak adlandırır.

²⁰ Kuzey Amerika ve Türkiye'deki görüşmelerimin çoğunluğunda neoliberal bilgi rejimleri üzerine sohbetlerimiz genelde neoliberalizmin tanımları, açıklamaları ve görüşmecilerin bu haliyle neoliberalizmle karşılaşmaları etrafında şekillendi. Bazı örneklerde, feminist akademideki başvurduğu tanımla deneyimlerle ilgili anlatısı arasındaki bağlantı koptu. Öte yandan, sendikal harekette, neoliberalizm karşıtı oluşumlarda aktif olarak yer alan görüşmeciler de vardı.